

12

HOVEDSAKEN
**DE VIL BO I
KOLLEKTIV SOM GAMLE**

20

SPØRSMÅL OG SVAR
**DETTE GJØR
VIRUSEKSPERTEN NÅ**

24

FOTOREPORTASJEN
**TOMHET I
KORONAENS TID**

Bt

Magasinet

LØRDAG 14. MARS 2020
UKE 11

Jose var overbevist om at han var
blitt et svart udyr som måtte dø.
En natt endret alt.

Han ba
sin egen
mor drepe ham.
En natt på glattcellen
endret alt.

Jose Alejandro Ortega Retamal har skapt et uttrykk han kaller «Loddefjord-syndromet». Han sier han vil fortelle sin historie for å vise at det er håp, uansett hvor man er i livet.

– Han jobbet så masse. Og plutselig eksploderte det, forteller mor Lusinda Ortega.

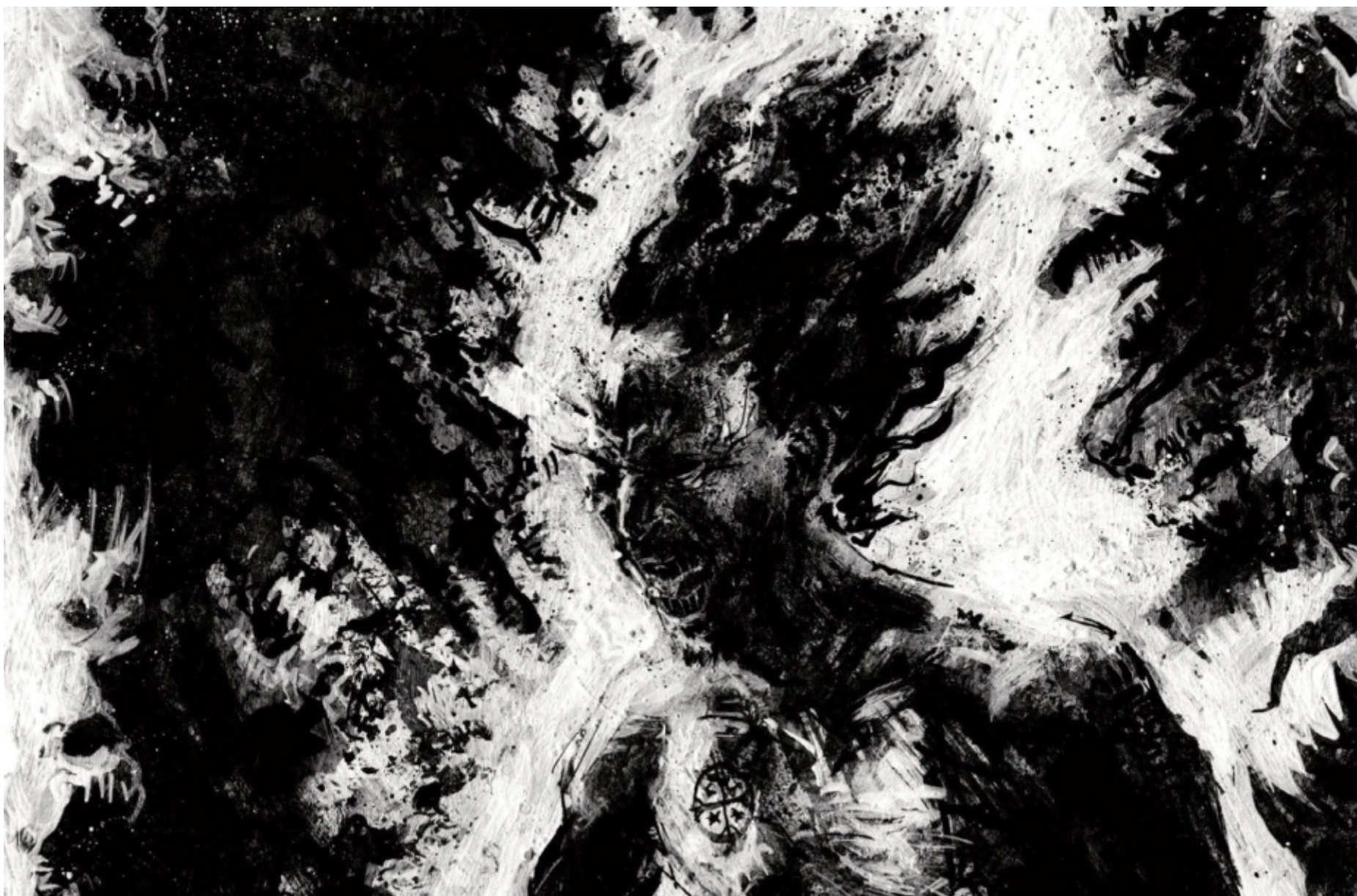

Skolebilde fra ungdomstiden, da Retamal var rundt tolv år. FOTO: PRIVAT

Han forteller om en barndom i Loddefjord der han gikk med kniv og solgte dop. I dag selges maleriene til Jose Alejandro (39) til millionærer.

Mellom høyblokkene i Loddefjord vokste Jose Alejandro Ortega Retamal opp som barn av chilenske flyktninger. Han ble født som statsløs i 1980.

Dette tegnet Kim Holm, en venn av Retamal, på bakgrunn av samtaler om det svarte udyret på innsiden av ham. ILLUSTRASJON: KIM HOLM

TEKST Johannes Steen

FOTO Alice Bratshaug

JOSE ALEJANDRO ORTEGA Retamal hadde nok en gang sovnet på gulvet i arbeidsværelset. Kroppen var full av stress. En betennelse verket i armen. Retamal snakker om augustdagen i fjor, et knapt halvår før hans utstilling på kunsthuset Wendelboe, kunstnerens foreløpig største gjennombrudd.

Retamal hev i seg litt kaffe og en pakke nudler, og fortsatte arbeidet. Gradvis kom angsten tilbake. Dagen før hadde han dempet den med alkohol.

På do var avføringen full av blod. Han forsto at han måtte på legevakten. Der forklarte legen at kreft kunne være en mulighet.

I stedet for å følge legens råd, møtte han en gjeng kompiser og drakk. Han drakk til det ble svart.

DET NESTE SOM skjedde, er det bare hans mor som husker.

Hjemme i Loddefjord kom sønnen seint på kvelden. Moren Lusinda sier øynene hans var helt svarte. Retamal hentet en kniv fra kjøkkenet og ba henne innstendig om å drepe ham.

Sønnen var overbevist om at han var blitt et svart udyr. Han måtte dø for at verden skulle bli et bedre sted.

For å forstå hvor dette svarte udyret kom fra, må vi tilbake til Loddefjord på 1980–90-tallet. Det var stedet der Retamal utviklet både frykt, kreativitet, fellesskap og rusmisbruk.

EN JUNIKVELD PÅ 1980-tallet sto lille Jose ved St. Hans-bålet. Han hadde med seg en bunke tegninger av mørke demoner. Tegninger han hadde jobbet lenge med.

Barnet stakk tegningene inn i flammene og så dem krølle seg sammen til aske. Dette gjorde han på nytt i flere år, sier han. Det ga en slags følelse av helbredelse.

Gjennom oppveksten ble Jose og hans bror utsatt for mobbing.

– Vi ble spyttet på, truet med kniv og sparket ut av fortauet. Jeg fikk ikke klappe hundene til folk. «Vi vil ikke ha noe av den brunfargen på hunden».

Retamal forteller om en gang han ble kidnappet av en gjeng ungdommer og to voksne menn. De bandt et tau rundt armene og livet, og hengte ham opp i et tre.

– De spyttet på meg, kastet dritt på meg og alt mulig.

For å slippe unna mobberne, holdt den lille gutten seg helst alene i skogen. Der kunne han lage sin egen kunst ved å pynte trær for dyrene. Samtidig vokste «et svart udyr» inne i ham.

– I fantasien laget jeg en skapning i meg selv. En som var så skummel og sterk at ingen skulle tørre å plage meg. Der skulle jeg være skikkelig ond, liksom.

RETAMAL BLE FØDT uten statsborgerskap, av chilenske flyktninger. Nordmenn fortalte ham at han aldri ville bli norsk, chilenerne sa han aldri ble en ekte chilener.

Istedenfor fant han etter hvert et fellesskap med andre innvandrerbarn. Sammen fant de ut hvor deres tilhørighet egentlig lå.

– Det som skjedde, var at vi ga en god faen i begge sidene. «Fuck Chile, fuck Norge, jeg er fra Loddefjord», liksom. Det ble en stolt greie å være derfra.

Fellesskapet gjorde det redde barnet til en tøff ungdom i en alder av ni.

– Det vi utlendinger fant ut, var at vi var jævlige mange. Og vi var drit lei.

Det hadde kommet til et punkt der de ikke lenger var redde for rasistene. Frykten hadde blitt til hat.

– Vi var ikke tamme i det hele tatt. Jeg husker jeg begynte å gå med kniv da jeg var ti.

På samme tid begynte han å henge med de eldre guttene.

– Jeg var frempå og ble respektert, så de fikk meg til å være løpegutt da jeg var elleve. Så begynte jeg å deale dop da jeg var tolv.

Retamal sier at de eldre guttene i starten ikke lot ham «bruke greiene» han solgte. Han var for ung, han måtte vente til han ble 13.

I mangelen av en tilstedeværende pappa, fylte disse ungdommene farsrollen for gutten med de små rastaflettene.

MED NYE, HVITE Nike-sko trækker 39-åringen oppover en gjørmete sti bak Loddefjord barne-skole. Øverst skimter han et stort gitter som ikke fantes da han var liten.

Retamal er på jakt etter en av de gamle graffitiene han laget som ungdom.

– Jeg kom inn i graffiti fordi jeg var en av de yngste som solgte weed og syre. Etter hvert fikk jeg mye respekt fordi jeg var flink. Jeg hadde min egen strek.

Under taket bak skolen kunne han og kompisene sitte og røyke gress, mens folk kom bort og kjøpte dop. Stedet var perfekt. Det var tak for regnet, lyktestolpene nedenfor skogen ga akkurat nok lys, og de fikk være i fred.

Retamal går frem og tilbake langs gjerdet og leter. Han konkluderer med at graffitien må være tegnet over. Kjipt, synes han. Helt til:

– Der er den! Dødsfett.

Mellom noen stenger skimter han et lilla, utydelig ansikt med briller innenfor gjerdet. Det likner lite på kunsten han lager i dag, men

Til v. henger sønnen til Retamal sitt maleri. Tiåringens kunst er solgt for 6.000 kroner.

Nylig fikk Retamal stille ut sine bilder i hans største soloutstilling.

hele mannen lyser opp når han snakker om den.

– Som voksen tenker man at man skulle hatt andre valg, men jeg ville ikke forandret dette livet med noe. Vi hadde det jævlig gøy. Vi følte oss så frie og liberale, og gjorde ting vi ikke hadde lov til. Akkurat som disse hiphop-folkene, røykte vi jointer og hadde vårt livs tid.

MANGE KOM IKKE godt ut av miljøet som dannet seg bak skolen.

På den tiden da Retamal var tenåring, var Harald Andersen lensmann i Laksevåg. Han husker gutten Jose Alejandro.

«Sheriffen», som Andersen ble kalt for, har fått mye av æren for bedringene som har skjedd i Loddefjord. Området bak skolen beskriver han som «ille».

– Unge mennesker døde av overdoser, sier den nå pensjonerte politiinspektøren.

Da politiet fant ut hvor dårlig det sto til, mobiliserte de for å stenge av området.

Sturle Kvilekval, kjent som vokalist i Fjorden Baby!, vokste opp i Loddefjord på samme tid som Retamal. De to er gode venner i dag, men selv holdt han seg unna stedet.

– Under Loddefjord skole var det helt kaos, det var et sted for alkiser og narkiser. Du gikk i bosset om du hengte der, sier Kvilekval.

EN KORT SPASERTUR unna ligger Loddefjord gravplass.

Mellom hundrevis av gravstøtter stikker en stor stein opp av gresset. Da fotballbanen og trærne rundt ble fjernet for å gi plass til flere graver på 1990-tallet, var ikke steinen til å rikke.

Herfra kan Retamal se skolen, barndoms-hjemmet, gamlehjemmet og alle gravsteinene.

– Det er liksom hele livssyklusen i ett blikk.

Han og vennene satt mye her. De pratet, spilte fotball og ruset seg, gjerne med kortreist fleinsopp fra gravplassen.

Det ligger mye minner i den steinen, lover Retamal.

– Vi var bare barn, men vi spiste sopp til vi så ut som sauer. Vi var helt ute.

I dag ligger flere venner og bekjente i gravene rundt. Overdoser, hjertesvikt og to knivdrap er blant historiene som førte dem tidlig i jorden.

– Det er helt fucked up. De var unge folk.

DET ER IKKE langt unna at Retamal havnet her selv.

I 2009 fikk han en sønn. Det forandret alt for en ung mann som hadde levd et liv utenfor rammene.

– Jeg sluttet med dop, med kunsten, med musikken, med kreativiteten og forsøkene på å

gjøre en forandring. Jeg klippet dreadlockene og fikk utdanning som forskalingssnekker.

Realitetene ga ham et slag i trynet. En påfølgende kjærlighetssorg og demonene fra barndommen blandet seg sammen til en farlig cocktail.

– Du finner endelig kjærligheten og har noenlunde ting på stell, og så faller liksom alt sammen.

Retamal gikk inn i en tung depresjon og begynte å drikke. Siden ble han permittert fra jobben, og i løpet av de to neste årene prøvde han å ta livet sitt to ganger, sier han.

Det eneste han klarte å gjøre for å unngå selvmordstankene, var å male i morens kjeller. Han skjønte at å satse på kunsten var nødvendig om han skulle ta seg sammen. Han måtte, for sønnens del.

Men hvordan? I sin isolerte tilværelse hadde han ingen kontakter.

HAN TOK EN telefon til sin onkel i Chile. En av dem i familien han så opp til. En som hadde klart seg godt.

Gå til det beste galleriet du vet om, så begynner du å henge der. Vær der hver dag til de begynner å kjenne deg. Etter en måneds tid spør du om du kan kaste bosset deres, var beskjeden fra onkelen.

Bakom ligger stedet Retamal hang som ungdom. Gitteret var der ikke den gang.

Noen av benkene og stolene står fortsatt på innsiden av gitteret.

Retamal tenker mye på en yngre venn som ble drept. – Han hadde ikke lyst til å dø. Han var så full av glede og store ideer.

et. – Du kunne få tak i alt her, og da mener jeg alt, sier Retamal.

Stedet bak Loddefjord skole preget Jose Alejandros ungdom, på godt og vondt.

Retamal lager ikke kunst med en dypere mening, han lager kunst som gir ham en god følelse.

Maleri av en afrikansk gudinne i et indisk tempel. Dette ble solgt til en finansmann for 59.000 kroner.

Egill Wendelboe (til h.) beskriver Retamals kunst som «unik» og «forut for sin tid».

Retamal gikk til galleriet Vault Studios. Etter å ha kastet boss, vasket gulv og malt vegger i flere måneder, fikk han stille ut mer og mer av sin egen kunst.

For et års tid siden fikk han tilbud om en utstilling på Kunsthuset Wendelboe.

– Det var da ting begynte å ta av, sier Retamal.

– Jeg bare jobbet og jobbet, og glemte å ta vare på meg selv.

Det som hadde vært terapien, ble jobben hans. Han hadde søvnparalyser der han så skygger som fortalte ham at han ikke var god nok, at utstillingen kom til å gå til helvete, at det eneste riktige var å dø.

– Til slutt klikket det for meg. Gradvis begynte jeg å snakke mer til meg selv, ofte på et språk jeg ikke forsto.

Det hele toppet seg augustdagen i fjor. Moren tilkalte politiet. Retamal gråt hele veien til glattcellen.

Politiet bekrefter utrykningen til det de karakteriserer som en kroppskrenkelse.

DA HAN VÅKNET i cellen, sier han, var det med en fullstendig, absolutt ro.

– Der kunne jeg ikke gjøre noe som helst.

Jeg kunne ikke male, ikke spille musikk, ikke få vite om noe. Ingenting kunne hindre meg i å bare eksistere.

Både han og moren er glade for at det skjedde. Det var da hun skjønnte hvor syk sønnen var. Selv beskriver han hendelsen som å «se lyset».

– Det var da jeg våknet til og skjønnte at jeg ikke kunne fortsette sånn. At det kom til å drepe meg.

Ikke lenge etter å ha sluppet ut, begynte han å trene, meditere, spise skikkelig, og ikke la arbeidet gå utover det å være en god far.

– Ting har begynt å løse seg mer og mer. Tingene jeg hadde gjort, var bare et resultat av et frustrert barn som hadde laget en fantasiperson i hodet for å beskytte seg selv.

PÅ KUNSTHUSET WENDELBOE henger bevis på en far som har fått ta omsorg for sin sønn. «Alejandro Jr., 10 år», står det ved siden av et lerret malt i studio med pappa.

Både dette og flere av Retamals egne malerier er solgt. Kjøperne varierer fra studenter til mangemillionærer.

– Dette er en av de mest vellykkede utstillingene vi har hatt, sier gallerist Egill Wendelboe.

Neste steg for Retamal er et kunstprosjekt med bilder fra Nasa.

Sammen med Christopher Black i grafikk-selskapet Vizrt, skal han nå lage en kunstutstilling basert på gamle bilder fra verdensrommet.

– Det er en litt rar historie, sier Black.

Blacks bestefar hadde rundt hundre filmruller med bilder tatt fra verdensrommet i huset sitt. Da orkanen Katrina ramponerte huset i 2005, klarte den pensjonerte Nasa-oseanografen å redde fire av dem.

Disse skal Retamal lage kunst av. Om et års tid planlegger de en utstilling, og om de er riktig heldige, håper de at Nasa selv vil stille ut noen av maleriene.

Retamal blir ennå ikke rik av kunsten, men samlet har utstillingen hans en salgsverdi på nesten en halv million.

– Har du blitt en av dem som har «greid det»?

– Det er der folk tar feil. Dette er en ting jeg har lært i hiphop-miljøet. Jeg har sett folk som glemmer å jobbe, og bruker penger de ikke har. Det er nå jeg må satse, lage nye ideer, nye planer. Virkelig jobbe og gjøre det større for hvert år.